

УДК 657

Рожелюк В.М.

к. е. н., доцент

Тернопільський національний економічний університет

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА

Сучасний стан розвитку економіки в нашій країні потребує альтернативного та часто багатоваріантного підходу за умови вирішення конкретних питань методики і техніки ведення обліку. У таких умовах від уміло сформованої облікової політики багато в чому залежать ефективність управління господарською діяльністю підприємства та стратегія його розвитку на тривалу перспективу.

Детально питання облікової політики розглядалось в монографіях Л.Т. Богуцької, П.С. Житнього, З.-М.В. Задорожнього, Л.Г. Ловінської, Н.І. Пилипова, М.С. Пушкаря, Л.Г. Семегена, М.Т. Ширби, та ін. Дисертаційні дослідження даній темі присвятили Т.В. Барановська, Л.Д. Лисова, С.М. Міщенко, О.А. Наумчук, В.І. Юрчик. Проте зважаючи на існування широкого спектру проблем формування та виконання облікової політики, дана тема потребує подальшого дослідження.

На практиці розробка облікової політики цілком і повністю покладається на головного бухгалтера підприємства або особу (юридичну або фізичну), яка здійснює бухгалтерський облік на підприємстві. Але водночас, як відомо, головбух не може сам охонити всі ділянки облікової політики, а в деяких випадках – і зробити правильний вибір. Наприклад, не знаючи точної технічної характеристики основних засобів, доволі тяжко вибрати відповідний метод амортизації. Адже якщо для одного підприємства згодиться прямолінійний метод, то для іншого, наприклад, – виробничий.

Тому рекомендовано створити відповідну комісію на підприємстві, яка б відповідала за розробку всієї облікової політики. До її складу можуть увійти: головний бухгалтер, головний технолог, головний механік, головний економіст, внутрішній аудитор, ревізор та ін. Якщо при розробці облікової політики звернутись до стороннього підприємства (аутсорсинг), існує ризик, що дана фірма, не повністю зорієнтовавшись у всіх нюансах обліку підприємства, вкаже такі принципи обліку, які виявляться для нього неприйнятними.

Крім того, вважаємо, що змісти Наказів про облікову політику сьогодні значно розширені та включають всі питання, що стосуються організації бухгалтерського обліку, в той час як до його змісту має включатися лише вибір одного з передбачених законодавством методів обліку. А всі інші питання мають розглядатися в Положенні про організацію бухгалтерського обліку.

Комплекс завдань, які покладають на облікову політику, надзвичайно великий, значне навантаження на один нормативний документ, при чому його структура містить цілий спектр різноманітних питань, які недоцільно об'єднувати. До неї відносять усі питання організації бухгалтерського обліку. Виходячи з цього, запропоновано розділити інформаційне навантаження між двома документами – Наказом про облікову політику та Положенням про організацію бухгалтерського обліку підприємства. До змісту першого пропонується вносити виключно вибір методу обліку окремих активів серед альтернатив, запропонованим законодавством, які залежать від галузі та специфіки діяльності конкретного підприємства (метод амортизації основних засобів, списання запасів, нарахування резерву сумнівних боргів). Другий же включатиме усі інші питання, що стосуються безпосередньо організації обліку, такі як форма організації, форма ведення бухгалтерського обліку, розробка робочого плану рахунків та порядку документообороту. У його основу повинні бути покладені норми ст. 8 Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», що визначають порядок організації і ведення бухгалтерського обліку.

Розробляти викладені положення потрібно ретельно. Зокрема, бажано у документах зазначити назви посад, а не ПІБ осіб, які їх обіймають (це пов'язано з тим, що протягом певного часу працівник може звільнитися або бути переведеним на іншу посаду). Досить часто на практиці дублюється інформація, що уже міститься у інших положеннях як внутрішніх, так і зовнішніх по відношенню до підприємства. Стосовно зовнішніх, не варто в Наказі про облікову політику чи Положенні про організацію бухгалтерського обліку наводити положення, що є імперативними нормами чинного законодавства. Щодо внутрішніх, не варто перелічувати обов'язки головного бухгалтера, оскільки на підприємстві має бути окремо затверджена посадова інструкція з цією інформацією. Не варто також і наводити детальні норми процесу проведення інвентаризації, доцільнішим буде затвердження окремої Інструкції про проведення інвентаризації на підприємстві.

Таким чином, основними причинами негативних тенденцій при формуванні облікової політики можна назвати наступні:

- неналежний рівень кваліфікації бухгалтерських кадрів. Бухгалтери, у зв'язку з недостатньою кваліфікацією, обмеженням компетенції професійними обов'язками, завантаженістю поточною роботою з ведення обліку та формування податкової звітності, нечітким інструментарієм та методичним забезпеченням вибору й оптимізації варіантів облікової політики, не в змозі ефективно формувати облікову політику;

- незацікавленість працівників бухгалтерської служби, оскільки формування облікової політики на підприємстві – це трудомісткий і відповідальний процес, який потребує складних математичних розрахунків, інформації про середньогалузеві показники та показники аналогічних підприємств;

– недостатній рівень економічної освіти керівників та власників, які не розуміють можливостей впливу через облікові інструменти на результати діяльності підприємства, як наслідок, неготовність керівників та власників виділяти додаткові ресурси для здійснення цієї роботи.

На таку ситуацію впливають відсутність достатнього практичного досвіду управління в ринкових умовах та недостатнє законодавче врегулювання цього питання.

Для пошуку шляхів удосконалення вітчизняної системи побудови облікової політики доцільно звернутися до зарубіжного досвіду. Зокрема, вважаємо доцільним введення в Україні окремого Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку "Облікова політика", так як це зроблено в Російській Федерації, Молдові та в міжнародних стандартах. Адже самостійність, яка надана вітчизняним суб'єктам господарювання у цьому питанні, не призвела до позитивних результатів, а сприяла тому, що при формуванні облікової політики керівники і бухгалтери спираються на власне суб'єктивне судження та не оцінюють результат використання того чи іншого методу обліку.

Даний документ має увідрати та систематизувати усі питання, які стосуються облікової політики, розкрити методологічні та методичні основи її формування та організаційного забезпечення, порядок розробки, формування і розкриття змін в обліковій політиці підприємства, що значно знизить затрати часу на її формування на кожному конкретному підприємстві. Адже діючі законодавчі акти потребують додаткових коментарів, які мають деталізувати окремі норми інструктивних вказівок про порядок і технічні особливості, прийоми їх практичного застосування в системі бухгалтерського обліку. Вважаємо, у такому документі слід сконцентрувати узагальнено організаційно-методичні основи та методичні особливості, порядок і систему процедур, які застосовуються в процесі формування облікової політики.

Більшість бухгалтерів сприймають облікову політику як такий документ, що обов'язково повинен бути на підприємстві, але особливого значення як інструменту забезпечення облікового процесу не надають. Даний документ формується поверхово, не враховуючи особливостей певного підприємства, тобто не має ні чіткого процесу формування, ні алгоритму проведення.

Таким чином, можемо зробити висновок, що сьогодні більшість підприємств не приділяє належної уваги формуванню облікової політики, що негативно впливає на процес ведення бухгалтерського обліку і функціонування підприємств в умовах інформаційної економіки. Як правило, робота з формування облікової політики на практиці обмежується затвердженням наказу про облікову політику, який не рідко має формальний характер, часто переобтяжений інформацією, що дублює інші внутрішні регламенти підприємства.